

Освітньо-професійна програма
Менеджмент охорони здоров'я та соціальне проєктування
ОК 6 Державна політика та організаційно-правові засади охорони здоров'я

Лекція №1
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТА
ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ
ВІДНОСИН

проф. Д.В. Карамишев

ПДМУ 2024-2025

*«Політика — це безперервний
вибір із двох зол»*

Джон Морлі

- Державна політика – це цілеспрямована діяльність **органів державної влади** для вирішення **суспільних** проблем, досягнення й реалізації загальнозначущих цілей розвитку **суспільства** або його **окремих сфер** (Л. Пал)

Зміст

- 1. Суспільство та суспільні інститути
- 2. Вироблення державної політики
- 3. Аналіз державної політики
- 4. Багаторівневість політики та належне врядування
- 5. реалізація державної політики

- **1. Суспільство та суспільні інститути**

Суспільство

- соціальна система
- організація спільноти
- сукупність відносин

Характеристики:

- історична обумовленість
- соціокультурна ідентичність
- спільна життєдіяльність
- спільні соціальні норми
- спільні культурні цінності

Категорії структури та функціонування суспільства

що характеризують:

➤ *статика суспільства* (структура, складові, зв'язки)

- «спільнота», «соціальна верства», «соціальна група», «особистість» та ін.

➤ *динаміку суспільства* (етапи, характер, типи змін)

- «соціальна трансформація, зміна, розвиток»,
«соціальний рух, мобільність», «соціальний протест».

Підходи до розуміння суспільства

Метафора «Вулика»

Макс Вебер

- Інтеракціоністський підхід – суспільство як сукупність суб'єктів, що взаємодіють
Первинні – «бждоли»

Еміль Дюркгейм

- Структурно-функціональний підхід – суспільство як сукупність структурних компонентів
Первинні – «соти»

Суспільство як система

- Підсистеми – сфери суспільства: економічна, політична, соціальна, духовна
- Компоненти – суспільні інститути:
власність, влада, сім'я, безпека, культура
- Елементи – індивід (лат. *individuum* – неподільний)

Складові розвитку суспільства

- рівень життя
- здоров'я
- освіта
- культура
- наука
- безпека
- технології

Сфери життєдіяльності суспільства

- відносно самостійні підсистеми, які виконують певні функції
- сукупність стійких відносин між соціальними суб'єктами

Кожна сфера містить в собі:

- види діяльності
- соціальні інститути
- суспільні відносини

Основні сфери суспільства

- Соціальна сфера
народ, нація, соціальні групи, їх взаємовідносини
- Економічна сфера
засоби виробництва та виробничі відносини
- Політична сфера
державна, політичні партії, суспільно-політичні рухи
- Духовна сфера
релігія, мораль, наука, мистецтво, освіта

Інституціоналізація суспільства

- Інституціоналізація – процес визначення та закріплення соціальних норм и формування соціальних інститутів
 - ✓ в її основі лежать відносини між людьми, групами людей та їх потребами
- Інституціоналізм розглядає суспільство як комплекс Інститутів, які взаємодіють у напрямі суспільного розвитку
 - ✓ в його основі лежить поняття Інститут, як первинний елемент рушійної сили суспільства

Інститути

Інститут — це правила гри — стійкий комплекс норм, правил, спрямованих на:

- регулювання різних сфер життєдіяльності суспільства
- упорядкування суспільних відносин
- задоволення життєвих і соціальних потреб
- **Соціальний інститут** — організована система зв'язків і соціальних норм, яка об'єднує значущі суспільні цінності і процедури, що задовольняють основним потребам суспільства

КЛЮЧОВІ СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУТИ

- Інститут власності – **(економічна сфера)** – базові матеріальні та виробничі ресурси і засоби
- Інститут влади і суспільних відносин – **(політична сфера)** – уряд, парламент, політичні партії
- Інститут сім'ї і здоров'я – **(соціальна сфера)**
- Інститут культури і освіти – **(гуманітарна сфера)**
- Інститут суспільного прогресу – **розвиток** науки та суспільства.

Держава

вища форма інституціалізації суспільства — **політична організація суспільства** з визначеною формою правління (республіка: (парламентська, президентська, парламентсько-президентська), формою державного устрою (унітарна, федеративна, конфедеративна) та структурою правління (консервативне, ліберально-демократичне)

Має забезпечувати:

- служіння суспільству
- соціальну стабільність
- інтеграцію в суспільні відносини

Інституціоналізація соціальних відносин

Суспільні відносини	Інститут	Інституція
Владні	Держава	Уряд
Начальник - Підлеглий	Управління (адміністрування)	Організація (установа)
Вчитель - Учень	Освіта	Школа
Продавець - Покупець	Ринок	Магазин
Кредитор - Позичальник	Фінанси	Банк
Лікар - Пацієнт	Медицина	Лікарня
Священик - Парафіянин	Церква	Храм
Чоловік - Дружина	Сім'я (родина)	Домогосподарство

Соціальні трансформації СУСПІЛЬСТВА

- ✓ *перетворення, які відбуваються на тлі системної кризи, коли система не в змозі функціонувати за правилами, які діяли раніше*
- ✓ *кардинальні зміни на відміну від реформ, які завжди є оновленням або частковою зміною становища без принципового зламу*
- ✓ *процес внутрішніх змін суспільства, внаслідок яких досягається новий, більш диференційований і більш високий рівень впорядкованості і організованості у всіх основних сферах життєдіяльності*

Критерії прогресу суспільства

- **Прогрес** – динамічний, позитивний розвиток суспільства
- Критерії:
 - рівень добробуту населення;
 - рівень охорони здоров'я;
 - рівень освіти і науки;
 - рівень продуктивності праці;
 - рівень культури і моралі;
 - ступінь свободи особистості

Сучасні ознаки суспільства

- глобалізація;
- транзитивність;
- інтеграція;
- інтернаціоналізація;
- технологізація;
- гібридизація;
- мінливість;
- диференціація;
- мережеві комунікації;
- сервіс

- **2. Вироблення державної політики**

Визначення терміну і контекст

- **Політика** (*policy*) – план, курс дій, або “напрямок дій прийнятий і дотримуваний владою, керівництвом політичної партії, радою акціонерів корпорації, управлінською ланкою організації тощо”.
- У такому контексті розуміється “державна політика” загалом чи її відповідний напрямок: внутрішня, зовнішня, економічна, соціальна, культурна.
- Близькими є “стратегія”, “програма”, але це не синоніми.

Державна політика

Основним відповідником поняття “державна політика” в англійській мові є “*public policy*”.

В англійській мові *public* у контексті політики вживається як протиставлення приватній політиці як курсу (індивідів або фірм).

Відповідно, “державне управління” – це “*public governance*” або “*public administration*”

Державне управління

- *Державне управління* – це дієвий системно організований інституційно-функціональний інструмент політичної влади, за допомогою якого вона створює і приводить у дію механізм реалізації державної політики

- **Державне управління** (публічне управління) — вид діяльності держави, здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод (Висоцький О.Ю., Висоцька О.Є., Шаров Ю.П.).
- **Державне управління** є складовою політичного управління, тобто є процесом реалізації державної державної політики органами виконавчої влади.

Державна політика – це пропонований курс діяльності уряду для задоволення потреб чи використання можливостей, сформульований із зазначенням очікуваних результатів та їхнього впливу на існуючий стан справ
(П. Браун)

Доказова політика («Evidence-Based»)

відкрита публічна політика, яка має довести правильність дій публічної влади, підтвердити правильність вибраного шляху, сформулювати нове бачення у прийнятті доленосних державних рішень.

«Evidence-Based Policy»

- передбачає впровадження органами влади та державними установами на різних рівнях тих заходів і програм політики, ефективність, доцільність та корисність яких доведені практикою та підкріплені дослідженнями;

Доказова політика базується на:

- 1) доведених фактах з використанням різних інструментів для збирання доказів;
- 2) систематизованих базах знань (статистичні дані, рекомендації, опис кращих практик, керівництва тощо);
- 3) офіційно затверджених процедурах для реалізації доказової політики (оцінювання регуляторного впливу, правила розробки політик тощо).

Суб'єкти формуванні і реалізації політики

Процес вироблення державної політики є площиною впливу різних суб'єктів суспільно-політичної діяльності.

- до суб'єктів вироблення державної політики можна віднести: різні рівні державної влади; політичні партії та суспільно-політичні рухи; інститути громадянського суспільства (громадянські організації, професійні спілки, асоціації громадян, інші різновиди легітимно означених форм правового поля).
- державну політику методом прямого (безпосереднього) впливу реалізують суб'єкти державної влади: глава держави (Президент); парламент; уряд; судові та контрольні (наглядові) інститути.

Консультації з громадськістю

консультації з громадськістю проводяться з метою залучення громадян до участі та забезпечення публічності в розробленні та прийнятті рішень, надання можливості доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості діяльності зазначених органів.

Середовище формування політики

- 1. **Фізичне середовище** (physical environment): географічні характеристики: клімат, природні ресурси, топографія, архітектура тощо; – демографічні характеристики: чисельність і динаміка населення, розселення, урбаністичні умови, вікова структура населення та інші фізичні характеристики, що визначають спосіб життя, прийнятий у суспільстві.
- 2. **Соціальне середовище**: культурні, етнічні, релігійні та інші звички, соціальна структура суспільства, очікування, моделі поведінки та способи взаємодії і взаємозв'язку між ними, що їх встановлює кожне суспільство.

Середовище формування політики

- **3. Економічне середовище (economic environment):** економічна система, зміст та активність економічного життя суспільства, у тому числі характер індустрії та торгівлі, відносна заможність чи бідність регіону, на який поширюється політика, рівень безробіття, рівень економічного зростання тощо.
- **4. Політичне середовище (political environment):** політична система, політичні інститути, владні структури, чинне законодавство, політичні партії, громадські організації, групи спеціальних інтересів, лобізм, переважаюча ідеологія, політична культура, нагальні політичні проблеми конкретного моменту.

ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Державно-управлінське рішення – це обрання з безлічі альтернатив найбільш ефективного варіанту використання знарядь та ресурсів державної політики задля досягнення поставлених цілей.

Політичне рішення – це вольовий акт компетентного суб'єкта політики спрямований на вирішення (з допомогою ресурсів політичної влади) актуальної суспільно-політичної проблеми, яка зачіпає інтереси всієї спільноти або її частини.

Механізм прийняття політичних рішень

Складові механізму прийняття політичних рішень мають:

- легітимні повноваження, владні функції;
- універсальну форму з жорсткими регламентами й санкціями;
- адміністративний апарат та важелі впливу;
- комплекс колективних ресурсів, що застосовуються від імені і в інтересах народу країни.

Рішення щодо політики

типи рішень:

- рішення що приймаються суспільством або його територіальними спільнотами щодо упорядкування суспільного буття. (референдуми, плебісцити, рішення, що приймаються на громадських слуханнях щодо вирішення проблем суспільного буття тощо).
- рішення, що приймаються суспільством або його територіальними спільнотами щодо формування, ліквідації, перереформатування, органів політичної влади (формування парламенту, відкликання депутата, перепризначення голови державної адміністрації тощо).

Рішення щодо політики

типи рішень:

- рішення органів політичної влади щодо упорядкування життя суспільства та його сторін, наприклад, стосовно виборчої системи, захисту національних інтересів у сфері міжнародних відносин.
- рішення ієрархічно вищих органів політичної влади щодо функціонування ієрархічно нижчих органів політичної влади, наприклад, рішення кабінету міністрів з приводу зміни діяльності тих чи інших органів виконавчої влади (у межах конституційних повноважень).

Етапи прийняття політичного рішення

1. Визначення мети, для досягнення якої й потрібне прийняття тих чи інших політичних рішень
2. Формулювання проєкту державно-політичного рішення. На обговорення виносяться альтернативні варіанти розв'язання однієї й тієї самої проблеми.
3. Затвердження. Процедура обумовлюється законом, визначається правовими рамками.
4. Реалізація. Означає, що закон чи адміністративний акт, затверджений по всій формі, вступає в законну силу і стає частиною тих правових меж, всередині яких здійснюється діяльність держави та її органів, а також реальна життєдіяльність соціуму.
5. Оцінка його результатів. Відбувається зіставлення результатів виконання політичного рішення з тими цілями, для здійснення яких воно було прийнято, перевіряються побічні наслідки, що виникають у результаті виконання державно-політичного рішення.

.

Результативність політики

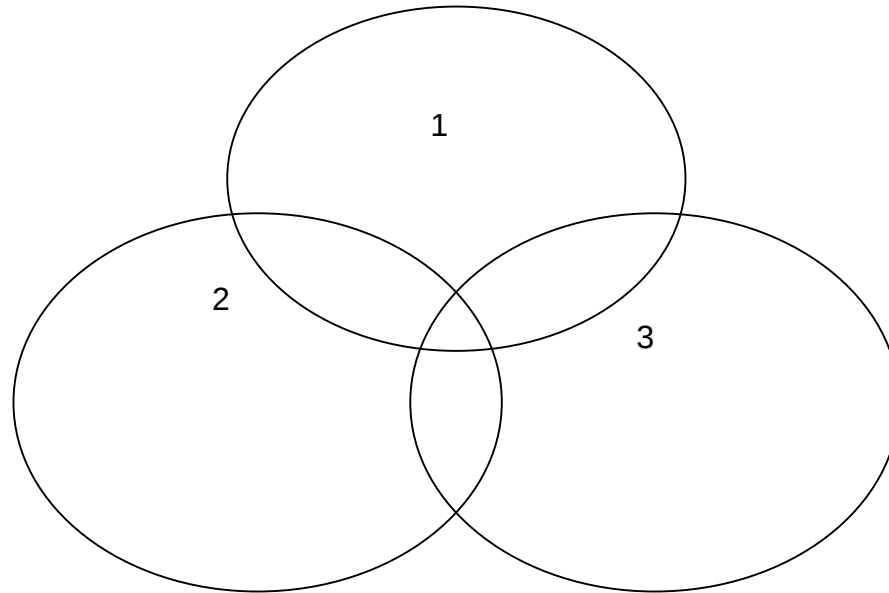
- *Результативність політики* — це міра досягнення проголошених цілей політики, що може визначатися за допомогою двох груп показників:

- 1) результативності як співвідношення між фактичними і запланованими значеннями показників результативності;
- 2) результативності як співвідношення між показниками результатів (наслідків) і кількості одиниць продукту програми, що забезпечує одну одиницю результату (цей показник можна назвати ще показником дієвості політики).

ефективність й економічність політики

- *Ефективність політики (програми)* – це співвідношення між затратами на проведення політики та отриманими продуктами; вимірюється як у натуральних показниках, так і у вартісних, якщо можливо дати грошову оцінку всім затраченим ресурсам і отриманим продуктам.
- *Економічна ефективність* (або економічність політики) означає вибір такого варіанта реалізації політики, коли необхідні фіксовані продукти отримуються з мінімально можливими (серед усіх варіантів дій) затратами ресурсів.

Взаємодія влади, бізнесу та громадянського суспільства у формуванні й реалізації політики

- Міжсекторна взаємодія у демократичному суспільстві:
 - 1 – влада;
 - 2 – бізнес;
 - 3 – громадянське суспільство

Ресурси політики

- **Ресурси політики** – це всі затрати, необхідні для її вироблення. Наявність або відсутність тих чи інших ресурсів відчутно впливає на результати й наслідки державної політики.

Утилітарні ресурси – це матеріальні та інші соціальні блага, пов'язані з повсякденними інтересами людей. Ці ресурси використовують як для заохочення, так і для покарання.

Примусові ресурси – це заходи адміністративного покарання, використовувані тоді, коли не спрацьовують утилітарні ресурси.

Нормативні ресурси – це засоби впливу, усталені і загальноприйняті норми і нормативні документи, які забезпечують схвалення дій суб'єкта політики, прийняття його вимог.

Ресурси політики

за найважливішими сферами життєдіяльності:

- економічні ресурси – це матеріальні цінності, необхідні для суспільного та особистого виробництва й споживання, гроші як їх загальний еквівалент, техніка, родючі землі, корисні копалини тощо;
- соціальні ресурси – здатність підвищення або зниження соціального статусу чи рангу, місця в соціальній стратифікації. Вони частково збігаються з *економічними ресурсами*. Наприклад, дохід і багатство, виступаючи як економічні ресурси, характеризують і соціальний статус. Однак до соціальних ресурсів належать також такі показники як посада, престиж, освіта тощо;
- інформаційні ресурси – знання та інформація, а також засоби їх отримання та поширення.

механізми й інструменти політики

Механізм політики:

- система інституційних (організаційно оформлених) і неінституційних (неформалізованих) правил, процедур, зразків формування й функціонування вищих і центральних органів виконавчої влади (ОВВ);
- визначення й перерозподілу між ОВВ основних елементів управлінського зв'язку (цілей, функцій, пріоритетних завдань, обов'язків, правил прийняття рішень, повноважень і відповідальності);
- здійснення їх взаємодії між собою та з інститутами громадянського суспільства щодо розробки, прийняття й реалізації найважливіших політичних і адміністративних рішень у певній сфері життєдіяльності суспільства;
- здійснення зовнішнього контролю за виконанням рішень та вирішення виникаючих суперечок.
- *Інструменти політики* – це специфічні способи, за допомогою яких політика як реакція на проблему втілюється в життя.

- **3. Аналіз державної політики**

Політика як курс дій або напрям дій є предметом аналізу політики, який здійснюють аналітики політики.

Аналіз державної політики — це комплекс процедур, що стосуються вироблення рекомендацій органам влади щодо найкращого з-поміж можливих курсу державної політики загалом та її окремих складників, а також питань оцінювання, моніторингу результатів і наслідків виконання державних рішень задля покращення показників суспільного розвитку.

Унормування процедур аналізу політики в Україні та світі

- **Документи для зовнішнього використання** призначені для обговорення в суспільстві або в колі зацікавлених осіб щодо майбутніх дій органів влади.
- **Програмні документи** (концепції політики) – документи, що допомагають керівництву (країни, регіону) інформувати громадськість про обраний курс дій. Прикладами є послання президента країни парламентам, меморандум кабінету міністрів, програма дій кабінету міністрів.
- **Зелена книга** – інформативний документ щодо конкретної проблеми, який відбиває бачення урядом певної проблеми (причини виникнення, актуальності, важливості, можливих принципів і механізмів її подолання тощо), але ще не містить конкретних шляхів і заходів її розв'язання. Надається зацікавленим партіям, організаціям або особам залученим до процесу консультацій. Іноді він становить концепцією для нового нормативно-правового акта.
- **Біла книга** – документ із конкретними пропозиціями щодо майбутніх дій, заходів, пропоновані відповідним органом влади для розв'язання проблеми. У певному сенсі Біла книга – це результат подальшої роботи над Зеленою книгою, у ній (з урахуванням обговорення проблеми й отриманих пропозицій щодо її розв'язання) орган влади виносить на суд широкої громадськості або зацікавлених осіб свої пропозиції щодо способів розв'язання проблеми.

Унормування процедур аналізу політики в Україні та світі

- *Документи для внутрішнього використання* призначені для обговорення майбутніх дій органів влади, часто містять проєкти майбутніх рішень з аналітичним обґрунтуванням доцільності майбутніх дій. *Адресатами* цієї групи документів є органи влади, що припускає можливість ознайомлення громадськості й стейкхолдерів з їхнім змістом (якщо немає обмежень, пов'язаних із державною таємницею). У цій групі можна виділити три типи документів:
 - **Корпоративний аналітичний документ** – призначений для того, щоб забезпечити керівництво країни (регіону) результатами аналізу політики й ознайомити його з рекомендаціями щодо найдоцільнішого варіанта розв'язання проблем політики. (напр. документи для Кабінету Міністрів України).
 - **Аналітичний документ міністерства (аналітична записка)** – документ, подібний до попереднього, але його адресатом є певне міністерство (відомство), що відповідає за відповідний напрямок політики. Тому результати аналізу й рекомендації теж локалізуються цим напрямком політики й обмежуються сферою повноважень цього органу влади.
 - **Доповідна записка** – призначена для того, щоб звернути увагу керівництва на існування певної актуальної проблеми й можливо, запропонувати варіант її розв'язання.

ЦІЛІ АНАЛІЗУ ПОЛІТИКИ

При аналізі політики особливу увагу слід приділяти таким поняттям, як:

- основні проблеми (політичний аналіз);
- сукупна ефективність (економічний аналіз);
- справедливість (соціальний аналіз).

Види аналізу політики

- **Економічний аналіз** бере участь у всіх етапах процесу прийняття управлінського рішення і сприяє покращенню управлінської діяльності.
- **Політичний аналіз** – це діяльність, метою якої є розв’язання проблем, які є (були, будуть) предметом турботи суспільства і (або) держави.
- **Соціальний аналіз** полягає у визначенні прийнятності варіантів реалізації проєкту з погляду користувачів, населення регіону, де здійснюється проєкт, розробка стратегії реалізації проєкту, що дає змогу здобути підтримку населення, досягти цілей проєкту та поліпшити характеристики його соціального середовища.

Процедури аналізу політики

- **Визначення проблеми у сфері державної політики** — це виокремлення з проблемної ситуації суспільних проблем, які потребують реагування органів державної влади
- **Проблема, придатна для аналізу державної політики** — це ситуація, що викликає занепокоєння в суспільстві і потребує реагування органів влади (проблема стосується значної частини суспільства, окремих соціальних груп; породжена порушенням загальноприйнятих або встановлених норм, поглядів, звичаїв чи традицій).
- **Очікувані результати** — опис ситуації, що склалася після досягнення цілі політики. Наприклад, перелік подій, що мають відбутися, чи характеристики бажаного стану суспільства, регіону, галузі, об'єкта, на які спрямоване вирішення проблеми.

Інструментальні цілі під час аналізу політики

— умови, які полегшують досягнення головних цілей. Вони є обмеженими через належність до них таких категорій, як здійсненність політики за наявності бюджетних коштів та з урахуванням дотримування певних умов адміністрування.

Бюджетування політики

Бюджетування політики є одним з основних елементів політики, який являє собою систему формування і розподілу бюджетних ресурсів, необхідних для реалізації політичних функцій.

Бюджетування є основою оперативного і стратегічного планування та прийняття ефективних управлінських рішень.

Бюджетування політики:

- це інструмент досягнення мети;
- являє собою управління на основі збалансованих фінансових показників;
- управлінням на основі бюджетів;
- охоплює повний контур забезпечення політики;
- здійснюється безперервно та на регулярній основі.

Призначення бюджетування полягає в системній оцінці всіх аспектів і показників фінансової спроможності політики, цілей і завдань.

ресурсне забезпечення політики. Показники успішності реалізації політики

Ресурсне забезпечення політики - система бюджетного планування цілей та завдань політики, що пов'язує понесені витрати з очікуваною від них віддачею, а також з їх соціальною та економічною ефективністю на виконання функцій політики, здійснення діяльності та досягнення результатів політики.

Показниками успішності реалізації політики є встановлення:

- 1) загальних цілей, для досягнення яких розроблена політика;
- 2) конкретних завдань, виконання яких сприяє досягненню відмічених цілей;
- 3) критеріїв для визначення міри виконання завдань;
- 4) точних показників для вимірювання того, наскільки ці критерії задоволені.

Формулювання та порівняльний аналіз альтернативних варіантів політики

Альтернативні варіанти — це взаємовиключні підходи до проблеми. Якщо обирається один варіант, то решта відкидаються.

Опис кожного варіанта починатися його назвою і містить наступну інформацію:

- 1) основні заходи політики з реалізації варіанта;
- 2) потенційні переваги варіанта політики; оцінка результатів проведення політики (або вигід — якщо можлива грошова оцінка результатів);
- 3) потенційні недоліки варіанта політики; оцінка можливих втрат для суспільства і затрат ресурсів на проведення політики загалом або для окремих стейкхолдерів.

Аналітичні процедури оцінювання політики

Оцінювання політики — систематична оцінка операцій або результатів політики у порівнянні з комплексом стандартів, з метою вдосконалення програми дій.

Оцінювання політики полягає в аналізі:

- **результативності політики (*effectiveness*)** — мірі досягнення проголошених цілей. Результативність показує, наскільки результати наблизились до задекларованих цілей. Для визначення результативності беруть до уваги результати політики або її наслідки;
- **ефективності політики (*efficiency*)** — співвідношення між затратами й результатами (інколи — продуктами, інколи — наслідками). Ефективність можна вимірювати як у натуральних показниках (наприклад, продуктивність праці), так і у вартісних (якщо можна дати грошову оцінку всім затратам і результатам);
- **економічності політики (*economy*)** означає намагання отримати певні фіксовані результати з найменшими затратами ресурсів.

підготовка аналітичних документів і презентація результатів аналізу політики

Результатом аналізу політики є комплекс рекомендацій (порад) щодо конкретних дій.

Основними аналітичними документами, що готують політичні аналітики є:

- **аналітичні записки**, в яких викладено «детальний аналіз проблеми, висновки та, у разі необхідності, практичні рекомендації, у т.ч., щодо усунення основних загроз розвитку політичної та соціально-економічної ситуації в державі (окремій галузі – наприклад у галузі охорони здоров'я»;
- **оглядові записки**, що використовується «для аналізу публікацій у ЗМІ з того чи іншого питання» і подається, зазвичай, «у вигляді прямих цитат». На відміну від аналітичної записки, в оглядовій «висновки та рекомендації не робляться»;
- **довідки**, що є «стислим оглядом окремого аспекту конкретної події (в основному це інформація статистичного та іншого характеру)» і «може стосуватися політичних, державних та громадських діячів, питань функціонування політичних структур» тощо.

- **4. Багаторівневість політики та належне
врядування**

Типологія політики: види, сфери, напрями

Внутрішня політика — це діяльність держави та інших політичних інститутів, яка охоплює різні сфери суспільного життя і спрямована на збереження, реформування або докорінну зміну існуючих суспільних відносин.

Зовнішня політика — діяльність держави на міжнародній арені, що регулює її стосунки з іншими суб'єктами зовнішньополітичної діяльності: державами, зарубіжними партіями, іншими громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями.

Зовнішньополітичний курс будь-якої держави визначається, головним чином, характером її внутрішньої політики, і в водночас істотно впливає на внутрішню політику.

Зрештою і внутрішня, і зовнішня політика вирішують одну задачу — збереження і зміцнення існуючої в державі системи суспільних відносин.

Багаторівневність політики: рівні та їх взаємодія

Наднаціональний рівень — правова якість міжнародної організації, що дозволяє їй, відповідно до затвердженої державами-членами процедури, приймати рішення обов'язкового характеру, в тому числі без прямої згоди на те зацікавленої держави.

Національний рівень політики являє собою науково обґрунтовану систему заходів, спрямованих на реалізацію національних інтересів, розв'язання суперечностей у сфері етнонаціональних відносин.

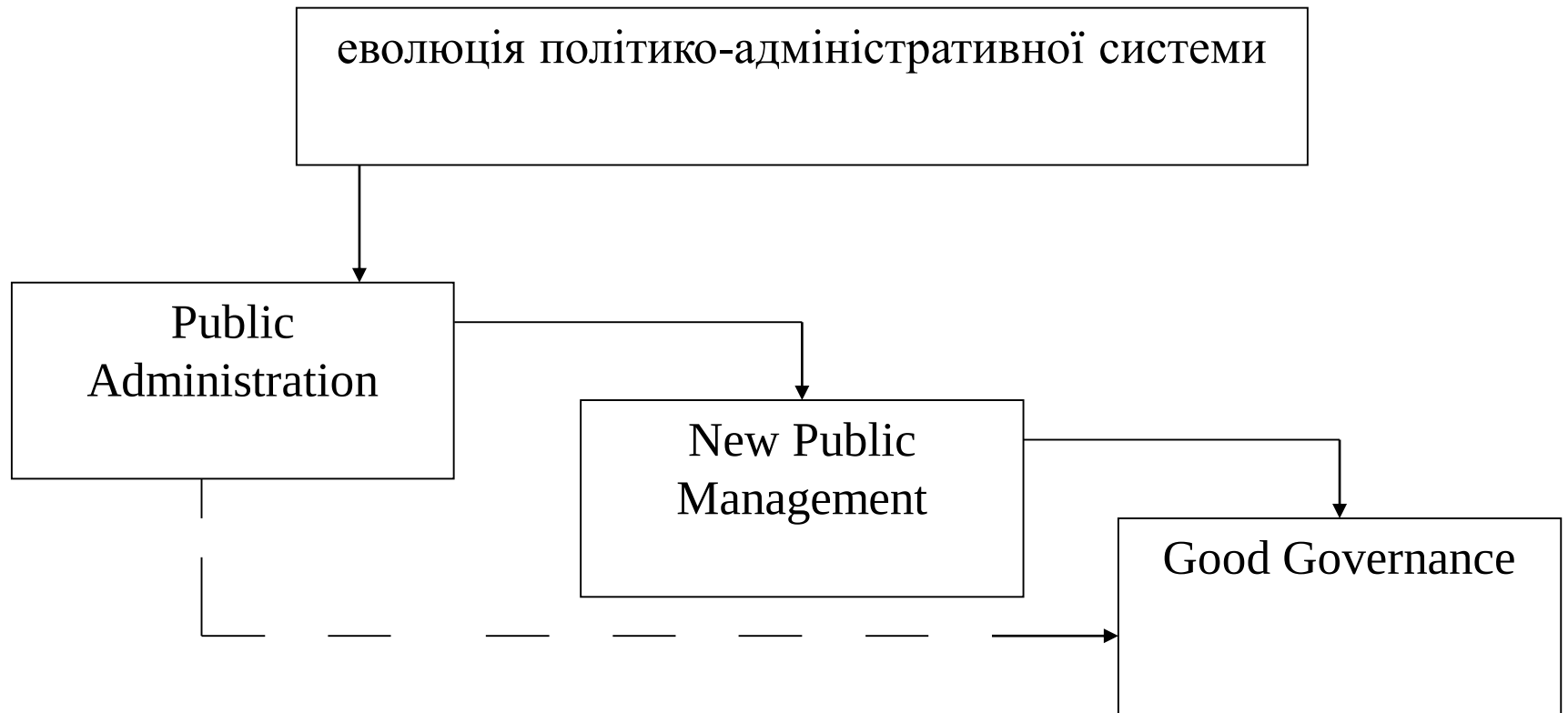
Багаторівневість політики: рівні та їх взаємодія

Регіональний рівень політики – сфера діяльності держави, або регіональної (місцевої) влади, щодо управління економічним, соціальним і політичним розвитком країни в просторовому (регіональному) аспекті, тобто пов'язана з взаємовідносинами між державою і регіонами, а також регіонів між собою.

Місцевий рівень (село, селище, місто) включає розв'язання місцевих проблем (житлові умови, школи, дитячі садочки, громадський транспорт, комунальні послуги, торгівля тощо). Місцевий рівень передбачає діяльність, пов'язану із реалізацією органами місцевого самоврядування власних самоврядних і делегованих державою повноважень.

Демократичне врядування

передбачає керівну роль демократичних цінностей і базується на відповідних принципах при формуванні й реалізації державної політики

Належне врядування

Сучасне розуміння демократичного врядування базується на концепції належного врядування (good governance), що сформульована провідними науковцями під егідою міжнародних організацій відповідно до принципів верховенства права.

Належне врядування характеризується:

- передбачуваним, відкритим і розумним (таким, що спирається на знання і технології) процесом формування й реалізації політики;
- професійною бюрократизацією процесів;
- виконавчою владою, відповідальною за свої дії;
- громадянським суспільством, що відіграє активну роль у суспільних справах.

Належне врядування

Поняття **належного врядування** наповнено демократичним змістом визначення «Good Governance» як управління, яке відповідає вимогам відкритого, демократичного і справедливого суспільства та регулюється органами публічної влади та недержавними організаціями (представниками бізнесу, громадськості)», а також має ознаки результативного та ефективного управління.

Концепція **належного врядування** визначає рамки ефективності і результативності, характеризує процес поєднання влади та обов'язків у суспільстві; визначає публічну політику та рішення щодо суспільного життя; формує правила взаємовідносин між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інституціями громадянського суспільства.

Складові, притаманні «належному врядуванню»

1. **Участь (Participation).** Усі громадяни мають право голосу. Участь може бути як безпосередньою, так і опосередкованою, через легітимізовані посередницькі інституції та представників.
2. **Верховенство права (Rule of law).** Правова система повинна бути справедливою і діяти однаково для всіх, особливо стосовно забезпечення прав людини.
3. **Прозорість (Transparency).** Свобода інформації, її повнота і доступність для всіх, хто в ній зацікавлений.
4. **Відповідальність (Responsiveness).** Діяльність органів державної влади має служити інтересам усіх членів суспільства.

Складові, притаманні «належному врядуванню»

5. **Орієнтація на консенсус (Consensus orientation).** Дотримання балансу інтересів для досягнення широкого консенсусу як з місцевих (локальних), так і загальнодержавних питань та процедур.
6. **Справедливість (Equity).** Добробут суспільства залежить від врахування інтересів кожного члена суспільства.
7. **Ефективність та результативність (Effectiveness and Efficiency).** Максимально ефективне використання ресурсів для задоволення потреб громадян.
8. **Підзвітність (Accountability).** Органи державної влади на усіх рівнях та органи місцевого самоврядування мають бути підзвітні у своїй діяльності громадянам.

сервісна держава

це функціональна модель сучасної держави, зорієнтована на максимальну деконцентрацію і децентралізацію функцій, реалізація яких здійснюється, як правило, на конкурентних засадах в ситуативному режимі. Перехід до функціональної моделі сервісної держави є, як видається, питанням часу. Сучасна держава за рядом позицій не може конкурувати з самоорганізацією суспільства, яке за рахунок технологічного прориву останніх десятиліть набуло можливості швидко та ефективно долати найрізноманітніші проблемні ситуації.

Цифрове врядування та політика

Електронне (цифрове) врядування (Е-врядування)

спосіб організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних мереж та сегментів глобальної інформаційної мережі, що забезпечує функціонування органів влади в режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій.

- 5. Реалізація державної політики

Кабінет Міністрів України

- **Кабіне́т Міні́стрів Украї́ни (Кабмі́н, Уряд)** - колегіальний, вищий орган виконавчої влади в Україні.
- Кабінет Міністрів України відповідальний перед президентом України та Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених конституцією України.
- Кабінет Міністрів України очолює Прем'єр-міністр України

Кабінет Міністрів України

- Кабінет Міністрів України на основі та на виконання Конституції і законів України, актів Президента України, щорічного послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України видає обов'язкові для виконання акти — **постанови** і **розпорядження**.
- Акти Кабінету Міністрів України нормативного характеру видаються у формі *постанов* Кабінету Міністрів України.
- Акти Кабінету Міністрів України з організаційно-розпорядчих та інших поточних питань видаються у формі розпоряджень Кабінету Міністрів України.

система центральних органів виконавчої влади

- Систему центральних органів виконавчої влади складають міністерства України (далі - міністерства) та інші центральні органи виконавчої влади.
- В Україні діють 20 міністерств, яким підпорядковано 49 центральних органів державної влади
- Міністерство є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади в забезпеченні впровадження державної політики у визначеній сфері діяльності
- Центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом має визначені Конституцією та законодавством України особливі завдання та повноваження
- Закон України «Про центральні органи виконавчої влади»
- Указ Президента України «Про систему центральних органів виконавчої влади»

Центральні органи виконавчої влади

1. Міністерство аграрної політики та продовольства
Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру
Державне агентство меліорації та рибного господарства

2 Міністерство внутрішніх справ
Національна поліція
Державна прикордонна служба
Державна міграційна служба
Держслужба з надзвичайних ситуацій

3. Міністерство економіки
Держслужба експортного контролю
Держагентство резерву
Держслужба з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів
Держслужба з питань праці

4. Міністерство енергетики (Міненергетики)

5. Міністерство закордонних справ (МЗС)

Центральні органи виконавчої влади

6. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів
7. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій
8. Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості
9. Міністерство інфраструктури)
10. Міністерство культури та інформаційної політики
11. Міністерство молоді та спорту
12. Міністерство оборони
13. Міністерство освіти і науки
14. Міністерство охорони здоров'я
15. Міністерство розвитку громад та територій
16. Міністерство соціальної політики
17. Міністерство у справах ветеранів
18. Міністерство фінансів
19. Міністерство цифрової трансформації
20. Міністерство юстиції

Урядові органи зі спеціальним статусом

- Безпосередньої Кабміну України підпорядковано 10 державних органів:
- 1. Державна служба статистики
- 2. Бюро економічної безпеки
- 3. Держінспекція ядерного регулювання
- 4. державна регуляторна служба
- 5. Фонд державного майна
- 6. національне агентство з питань державної служби
- 7. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)
- 8. антимонопольний комітет
- 9. Національне антикорупційне бюро України
- 10. Комісія з регулювання азартних ігор і лотерей

Рада з питань функціонування системи охорони здоров'я

- **Рада з питань функціонування системи охорони здоров'я** — тимчасовий консультативний орган кабінету міністрів України (Утворена постановою КМУ від 12 жовтня 2011 р. N 1051)
- Голова Ради – Перший віце-прем'єр-міністр Екранії
- Рада готує пропозиції про внесення змін до актів законодавства щодо:
- стратегії державної політики у сфері охорони здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення;
- збереження та поліпшення здоров'я населення,
- забезпечення безпеки середовища життєдіяльності людини,
- підвищення рівня доступності медичних послуг,
- забезпечення розвитку медичної науки та практики,
- створення належних умов для життєзабезпечення та професійної діяльності медичних працівників.

Реалізація державної політики в умовах воєнного стану

- **Обласна військова адміністрація (ОВА)** — місцева військова адміністрація, тимчасовий місцевий орган державної виконавчої влади, що входить до системи органів виконавчої влади України, утворений Президентом України 24 лютого 2022 року на виконання Закон України «Про правовий режим воєнного стану»
- Закон України «Про місцеві державні адміністрації» визначає організацію, повноваження та порядок діяльності місцевих державних адміністрацій
- Закон України «Про утворення військових адміністрацій» передбачає здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку

.

місцеве самоврядування

Відповідно до ч. 1 ст. 140 Конституції України, є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста — самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

місцеве самоврядування

- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»
- Сільські, Селищні, міські, районні і обласні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад

Парламентаризм як підґрунтя політики народовладдя

Парламентаризм виступає основою для побудови демократичного правління та легітимізує парламентську діяльність в державі. Рівень інституту парламентаризму в державі є якісним показником демократичного розвитку суспільства.

В основі сучасного парламентаризму лежить **концепція обмеженого правління**, яка повинна відповідати певними вимогам європейської конституційної спадщини, а саме:

- 1) легітимність законодавчого органу;
- 2) парламентарна незалежність;
- 3) баланс політичних сил в парламенті та наявність опозиції;
- 4) підзвітне правління.

- **Верхóвна Ра́да Украї́ни (ВРУ)** — єдиний законодавчий орган державної влади України, який має колегіальну будову та складається з 450 народних депутатів України, обраних терміном на п'ять років на основі загального, рівного та прямого виборчого права шляхом таємного голосування.
- Верховна Рада України є єдиним органом законодавчої влади, що вповноважений ухвалювати закони.
- Закон України «Про вибори народних депутатів України»
- Закон України «Про регламент верховної ради україни»

Україна є

- суверенна,
- незалежна,
- демократична,
- соціальна,
- правова держава

*Конституція України
(Стаття 1)*